

EESTI RAHVA MUUSEUM

Küsimusleht nr. 49.

PAADIEHITUS.

Üldiselt tähele panna.

Iga küsimuse puhul jälgige hoolikalt, kuidas oli olukord varem, kuidas on nüüd, millised muudatused, millal ja kelle algatusel on toimunud. Tingimata märkige ära, kui vana aja kohta käivad toodud teated. Kasutage kõigi esemete, toimingute jne. märkimiseks kohapealseid rahvapäraseid nimetusi, neid lainejoonega alla kriipsutades.

Paadid.

1. Millised on olnud teie pool paatide eriliigid (ulgumerel, ranna ääres, jõel, järvel liikumiseks)?

2. Millised olid iga paadi liigi iseloomustavad jooned — otstarve, pikkus, laius, sügavus, kere kuju, mitme aeru paariga, kas kasutatakse maste, mastide arv ja asetus, missuguseid purjesid kasutati?

3. Kummad on vanemad, kas laia või terava päraga paadid? Millal ja mis põhjusel hakkas levima noorem nendest? Kelle eeskujul hakati neid tegema?

4. Milliseid muid muudatusi on toimunud paatide kujus ajajooksul ja mis on nende muudatuste põhjuseks (uute kalastusvahendite ja -viiside tarvituseletulek, missuguste)?

5. Kas on eeskuju võetud teie randa kalastama tulnud võõraste kalurite (venelaste, soomlaste, rootslaste, lätlaste jt.) paatidest (millal)?

6. Millal ilmus teie ümbruskonda esimene mootorpaat ja kes selle muretses? Kes tegi paadi, kust saadi mootor, mille poolest erines mootorpaadi kere kuju sõudepaadist?

7. Mis otstarbeks kasutati esimesi mootorpaate? Millal hakati neid rohkemal arvul kasutama?

8. Kas tekkis kuskil ümbruskonnas mootorpaatide tehas, kus, kes asutas, millal?

9. Kui mitu ja millised paadid olid ühel kaluriperel (vaesel, keskmisel, rikkal)?

10. Milliseid paate muretseti ühiselt ja mis ajast peale esineb see tava? Kelle poolt paadid muretseti, kuidas toimus kulude tasumine ning millised olid iga paadiosaniku õigused ja kohustused?

11. Kuidas toimus paadi üleminek ühelt omanikult teisele (pärandamine, müümine)?

12. Millised paadid on kasutusel kalurikolhoosides kolhoosnike ühisomandina, millised paadid on kolhoosnike isiklikuks omandiks? Kuidas ja kust neid muretsetakse?

Paadimeister.

13. Kas ümbruskonnas on või on olnud paadimeistreid? Kes, millal töötasid, kust pärit, kus ja kellelt oma oskused omandasid?

14. Kas paadimeistril oli oma majapidamine (maa suurus, loomade arv jne.), kas ta tegeles kalastusega, või sai oma peamise teenistuse paadiehitusest?

15. Kas on kaugemalt paadimeistreid töös käinud, kes ja kust? Milliseid paate lasti nendel teha?

16. Millisel aastaajal toimus paadi ehitamine ja kus (lageda taeva all, kuuris)?

17. Kas meister käis peredes tegemas või tegi oma kodus? Kas ta tegi ainult tellimise peale või ka müügiks?

18. Kes muretses paadi materjali?

19. Kas meistril olid kõik vajalikud tööriistad omal või olid tal ainult eriti paadiehituseks vajalikud riistad ja teised sai perest, kus ta paati tegi (millised)?

20. Kas meister tegi paadi täiesti valmis või tegi ainult osa tööst (millise osa)? Kui meister tegi ainult osa, kes siis ülejäänud töö tegi? Kas tuntakse talgute korraldamist, näiteks kaarte panemisel?

21. Kas oli meistril töö juures abiline ja kes — meistri perekonnaliikmed, paadi tellija või selle perekonnaliikmed, püügimeeskonna liikmed, palgatud abiline?

22. Kuidas tasuti meistrile töö eest — rahas, natuuras, tüki- või päevatöö eest ja kui suur tasu igal erijuhul oli (kõik andmed eri aegade kohta)? Kuidas tasuti palgatud abilisele?

23. Kui kaua aega kulus ühe paadi valmistamiseks ja kui mitu paati meister aastas tegi?

Paadi materjal.

24. Missugust puud kasutatakse paadi ehitamiseks ja mis põhjusel kasutatakse või eelistatakse üht või teist liiki puud? Kas eri paadiliikide valmistamisel on kasutatud eri puu liike?

25. Missugust puud kasutati paadi eri osade (kiilu, täävide, küljelaudade, kaarte, pulkade, aerude, masti) valmistamiseks, mis põhjusel?

26. Kust saadi paadi materjal (mõisast, varastati metsast, osteti)? Iga saamisviisi kohta märkida, millal nii saadi.

27. Missugused omadused peavad olema heal paadipuul? Millal toimus puumaterjali raumine? Kas seda kuivatati — kus, kuidas, kui kaua?

28. Millistele tingimustele (välimus, kasvukoht, lähedalolevad esemed) peab vastama hea kiilupuu, et paat kalarikas saaks, alati õnnelikult kaldale jõuaks, merel ümber ei läheks jne.?

29. Millal peab toimuma kiilupuu (ka muu paadimaterjali) raiumine ja milline on kuuveerandite, tuulesuuna, ilma, aastaegade mõju selle juures paadi headusele?

30. Mis suunas tuleb puu langetada ja milliseid muid asjaolusid tuleb sealjuures tähele panna?

31. Kas puu lülirõngaste asetusel on mingit tähtsust paadi omadustele ja missugune?

32. Milliseid kombeid tuleb täita puu metsast koju toomisel ja mis tähtsus neil on?

33. Kas mäletatakse paadilaudade valmistamist tahumise teel, millal seda tehti ja kuidas?

34. Millal hakati käsitsi saagima paadilaudu, kes seda tegid ja millal veel viimati saeti käsitsi? Kui suur oli laualõikajate töötasu?

35. Millal ehitati teie ümbruskonda saeveski, kuhu, kelle poolt? Millal hakati seal laudu lõikama paatide tarvis ja kui suur oli tasu? Millal hakati saeveskist laudu ostma ja palju nad maksid?

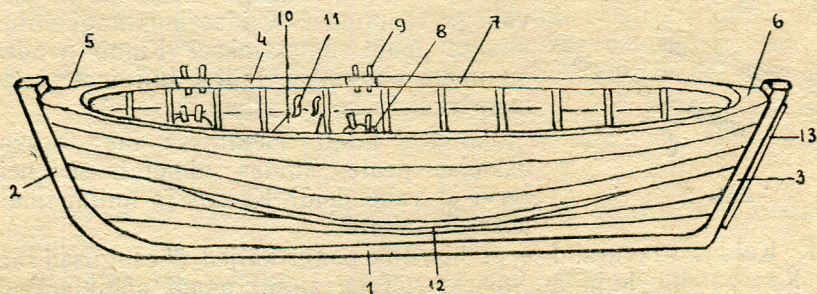
36. Millised olid paadinaelad (suurus, materjal) ja kes neid tegid? Millal ja kust hakati neid ostma?

37. Milliseid muid metalloosi kasutatakse paadi ehitamisel, millal neid kasutama hakati ja kust neid saadi?

38. Millist tõrva kasutati tõrvamiseks ja kust seda saadi? Millist värvi kasutati (kasutatakse) paadi värvimiseks (värnitsaga, hülgerasvaga)?

Paadi valmistamine.

Soovitav oleks anda üksikasjaline paadi valmistamise kirjeldus nii kuidas ta tegelikult toimub. Antud küsimused oleksid abiks ja tähelepanu juhtimiseks eri asjaoludele. Juurde lisada võimalikult rohkesti jooniseid!

Joonis 1.

39. Anda joonis nr. 1 järgi paadi osade nimetused! Anda ka osade nimetused, mis joonisel puuduvad!

Kiil ja täävid.

40. Kuidas toimub kiilu tahumine, milline on kiilu läbilõige, mõõdud? Eriosade nimetused!

41. Kuidas kinnitatakse täävid kiilu külge?

42. Kuidas ja kunas (enne või pärast täävide kinnitamist?) tahutakse valtsid laudade kinnitamiseks? Kas mäletatakse, et vanasti täävidel valtse polnud ja millal hakati valtse kasutama?

43. Kuidas toimub kiilu kinnitamine töökohal, et oleks võimalik järgmiste töövõtete sooritamine?

44. Kas ehitamisel paadi asend ilmakaarte suhtes on tähtis ja kuidas?

45. Kuidas valmistatakse lai pära?

P a a d i l a u a d.

46. Kuidas toimub laudade hõõveldamine (millise hõõvliga)?

47. Kui lai laudu kasutatakse (kasutati varem)? Kuidas laudu nimetati üldse ja asendi järgi?

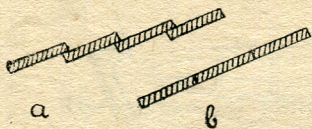
48. Kuidas märgitakse vajalikud mõõdud lauale, kas kasutatakse seejuures mõõduvõtmiseks erilist õhukest lauda (kuidas nimetatakse seda)? Kuidas toimub laudade tahumine ja paigale passimine (nende toimingute nimetused)? Missuguseid tööriistu kasutatakse selle juures (anda nende riistade kirjeldus)?

49. Kas tuntakse laudade pehmeks tegemist lahtisel tulel või aurukastis? Anda aurukasti täpne kirjeldus, millal tuli tarvitusele, kelle eeskujul ja kelle poolt? Millal ja kuidas toimus laudade pehmeks tegemine (kogu toimingu üksikasjaline kirjeldus kummalgi erijuhul)? Millised on kummagi viisi head ja halvad küljed?

50. Kuidas toimub (toimus) laudade painutamine ja milliseid tööriistu selleks kasutatakse (nimetused, kirjeldused, mõõdud, joonised)?

51. Kuidas toimub (toimus) laudade jätkamine?

52. Kuidas laud asetatakse — kas servadega ülestikku või servadega vastamisi? Kuidas kummagi ehitusviisiga paate nimetatakse? Kumb nendest on uuem ehitusviis, millal tuli tarvitusele, mispärast ja kelle eeskujul?

Joonis 2.

53. Kui laialt asetatakse laua servad üksteise peale, kuidas nimetatakse neid servi ja vahendeid? Kuidas ja millal tihendatakse vahed?

54. Kuidas saavutatakse, et mõlemad paadi küljed ühesugused saavad? Kas paadile kuju andmiseks või ka ainult paadi põhjalaudade toeks, et nad õigel kohal seisaksid, kasutatakse erilisi kiilu külge kinnitatud puid? Kuidas neid nimetatakse, kuidas valmistatakse ja kiilu külge kinnitatakse?

55. Kuidas toimub laudade kinnilöömine?

Kaared.

56. Kuidas toimub kaarte tahumine ja nende kohalepanek? Kas kasutati varemalt selleks pulki (millisest puust, kuidas tehti?) ja millal hakati naelu (milliseid?) kasutama? Millal hakati painutatud kaari tegema, mispärast? Kuidas neid valmistatakse ja kohale pan-nakse?

57. Kuidas ja millal toimub kaarte valmistamine ja paigalepanek siis, kui paadi lauad asetatakse servadega vastamisi?

58. Kas kaartesse raiutakse poolkuukujulised õnarused, kuhu kohta, mis otstarbel ja kuidas neid nimetatakse?

59. Kui suur on kaarte kaugus üksteisest ja mis tingib teatud kauguse?

60. Kuidas tugevdatakse parrast? Millise kujuga on selle tugevuseks pandud puu ja kuidas nimetatakse?

61. Kuidas tugevdatakse parraste vahelist nurka vastu täävi, kuidas nimetatakse sinna asetatud puud?

62. Kas parda välisääre kaitseks kasutatakse erilist puud, kuidas seda nimetatakse?

63. Kuidas valmistatakse aerudele tugipunkt sõudmiseks, selle üksikosade kirjeldus ja nimetused!

64. Kas ja millal hakati kasutama pardarulli, kuidas ja kuhu ta kinnitatakse?

65. Kuidas nimetatakse istepinke üldse ja asendi järgi, kui mitu ja kus kohal nad on, kuidas kinnitatakse paadi külge?

66. Kuidas kinnitatakse mast paadi külge? Anda mastide nimetused asendi järgi ja nende mõõdud! Kas nad on äravõetavad või mitte? Kuidas kinnitatakse masti ülemine ots? Mis materjalist on kinnitusvahendid ja kuidas neid nimetatakse? Millistel paatidel on kliš-verpoom ja kuidas ta kinnitatakse?

67. Kuidas kaitstakse kiilu ja paadilaudu alt kulumise vastu mõõda maad tõmbamisel? Kuidas nimetatakse neid liiste, kuidas ja kui palju neid pandi? Millal hakati kiilu all raudliistu kasutama?

68. Millega tühjendatakse paat sissetulnud veest? Kirjeldada seda eset! Kuidas nimetatakse auke paadis vee välja laskmiseks ja kus nad asuvad?

69. Kas on paadile sisse põrandat tehtud, kuidas, mis otstarbel? Nimetus!

70. Kas mäletatakse paadi parraste kõrgendamist lisalaudade abil? Nende nimetus, kuidas valmistati ja paadile kinnitati? Mis puhkudel neid kasutati?

71. Kuidas toimub paadi tõrvamine? Millal ja milliseid paate hakati värvima?

72. Millised paadid on varustatud tüüriga? Mis kujuline tüür on, kuidas valmistatud? Eriosade nimetused! Kuidas on tüür kinnitatud paadi külge ja kas varem on mõnda teist (millist?) viisi kasutatud? Millal toimus muudatus, kust selleks eeskuju saadi?

73. Kuidas valmistatakse aerud? Üksikosade nimetused ja mõõdud!

74. Kas mäletatakse puu- ja kiviankrute kasutamist? Millised need olid ja millal nende kasutamine lõppes? Millal tulid raudankrud tarvitusele? Missugused, kust saadi?

75. Milles seisneb paadi iga-aastane korrashoid? Kuidas parandatakse vigastused, lapitakse augud?

76. Kas tehakse paadi ninasse või pärasse väike kapike, mida seal hoitakse?

77. Kas on paadi osade (milliste?) sisse raha, elavhõbedat või midagi muud pandud? Milleks?

78. Milliseid kombeid täideti paadi ehitamise juures?

79. Milliseid kombeid täideti ja endeid tähele pandi paadi vette laskmise ja esimese sõidu puhul?

80. Milliste nõidumisevõtetega püüti teise mehe paati kahjustada?

81. Milliste nõidumisevõtetega püüti ära hoida paadi kahjustamist teiste poolt ja millistega püüti puhastada nõiutud paati?

82. Kus seisid paadid a) kalastuse hooajal, b) talvel?

83. Kas ehitatakse rannale kividest või puust sildu jne. paatide paremaks maabumiseks ja kaldale tõmbamiseks? Kas nende ehitamist või puudumist tingib ranna iseloom — liivane, kivine, kõrge, madal? Kuidas nad on ehitatud, üksikosade mõõdud ja nimed!

84. Milliste vahenditega paate kaldale tõmmatakse? Kas kasutatakse ka talisid? Kas on korraldatud talguid? Kuidas toimus siis paadi väljatõmbamine?

85. Kuidas kinnitatakse paat, et takistada ta kadumaminekut?

86. Kuidas hoitakse paati kaldal külilivajumast? Kirjeldada vastavaid vahendeid ja anda nende nimetused!

Purjed.

87. Millisest materjalist valmistatakse (valmistati) purjed ja kust seda saadi? Kui palju maksid? Kui suured purjed tellakse (tehti)?

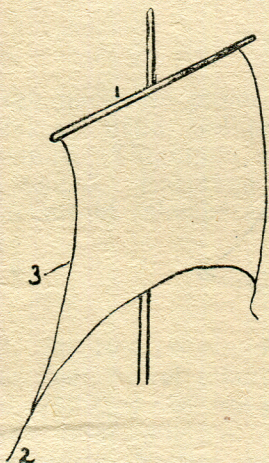
88. Kes teeb (tegi) purjed?

89. Kuidas kinnitatakse purje serva tugevdamiseks nõör ja kuidas seda nimetatakse?

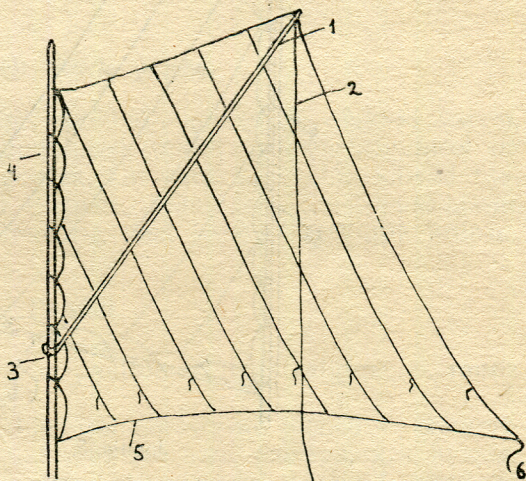
90. Kuidas on puri kinnitatud masti külge ja kuidas nimetatakse neid kinnitusvahendeid?

91. Kuidas toimus purje ülestõstmine ja allalaskmine? Kuidas nimetatakse vastavat nõõri ja kuidas ta oli kinnitatud purje külge? Kas on masti tipus selle nõõri tarvis auk või väike plokk?

92. Milline on kõige vanem puri? Kas tuntakse joonisel nr. 3 näidatud purje? Kuidas seda nimetatakse? Kuidas nimetatakse selle üksikuid osi? Anda nende lähem kirjeldus ja kinnitusviisid! Millal kadus see purjeliik kasutuselt ja missugused purjed teda asendasid, kust neid tundma õpiti?

Joonis 3.

Joonis 4.

93. Kas on kasutatud ja mis ajast peale joonisel nr. 4 näidatud purje? Kuidas nimetatakse seda? Kuidas nimetatakse selle üksikuid osi ja kuidas nad on omavahel ühendatud? Kuidas toimub sellise purje ülestõstmine ja allalaskmine? Kuidas kinnitatakse purje nõõride otsad masti või parraste külge?

Anda joonise järgi üksikosade nimetused, nende kirjeldus, mõõdud! Eriti märkida üksikosad, mis joonisel puuduvad, või on teisiti, kui joonisel.

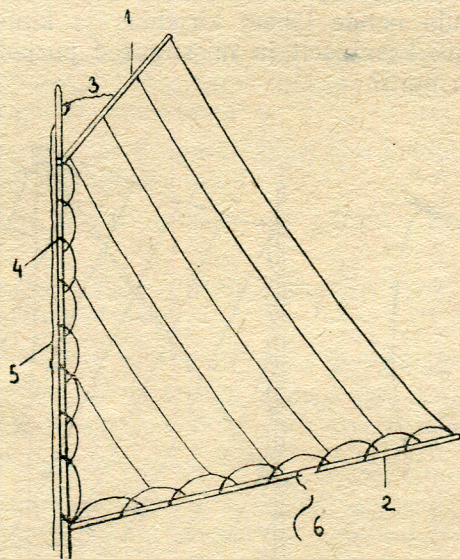
94. Kuidas toimub purje vähendamine? Kuidas seda toimingut nimetatakse?

95. Millal on hakatud kahvelpurje kasutama, mispärast? Kust tundma õpiti?

Anda joonis nr. 5 järgi üksikosade nimetused, nende kirjeldus, mõõdud. Eriti märkida üksikosad, mis joonisel puuduvad või on teisiti! Kuidas on üksikosad omavahel ühendatud?

96. Kuidas nimetatakse kolmenurgelist purje paadi ninas ja kuidas teda kinnitatakse?

97. Kas on tuntud masti pikendamine lisavardaga, kuidas see toimub? Kuidas nimetatakse varrast?

Joonis 5.

98. Kuidas nimetatakse selle külge kinnitatud kolmenurgelist purje ja kuidas teda kinnitatakse?

99. Kas peale kirjeldatute on veel teisi purjeliike? Milliseid? Anda nende üksikasjaline kirjeldus!

100. Missuguseid taglastusviise on kasutatud kalapaatidel, millistest üksikutest purjedest nad koosnevad ja kuidas neid nimetatakse? Millal üksikud taglastusviisid nendest levisid ja kadusid? Kust neid tundma õpiti?